

תוכן עניינים

1	תוכן עניינים
2	פרק 1: מבוא
3	פרק 2: סקירת ספרות
3	2.1 בריונות
4	2.2 בריונות בקרב בני נוער
7	2.3 ייצוגי בריונות בתקשורת
10	פרק 3: מתודולוגיה
10	3.1 שאלת המחקר
10	3.2 שיטת המחקר
11	3.3 שדה המחקר
14	פרק 4: ניתוח פרקי הסדרה
14	4.1 בריונות פיזית ומילולית
16	4.2 בריונות עקיפה
19	4.3 בריונות מינית
23	4.4 בריונות חברתית
25	פרק 5: סיכום
28	ביבליוגרפיה

פרק 1 : מבוא

עבודה זו מציעה ניתוח ביקורתי של הסדרה '13 סיבות' ובדיקת האופן בו הסדרה מייצגת ביטויים לבריונות.

העשורים האחרונים ראו פריחה של המדיום הטלוויזיוני, כשיותר ויותר שחקני קולנוע עוברים לטלוויזיה, ההפקות הטלוויזיוניות הולכות והופכות למושקעות יותר ומתווספים גופי שידור טלוויזיוניים עתירי תקציב, כמו למשל נטפליקס. בשל כך המדיום הטלוויזיוני הפך לבעל משמעות בשיח התקשורתי והחברתי, וכך גם הייצוגים של הנושאים החברתיים השונים המיוצגים בו. בין הנושאים המשמעותיים העולים בייצוגים הטלוויזיוניים הוא נושא הבריונות, האלימות והתקיפה המינית בקרב בני נוער. בנוגע לנושא זה, הסדרה העכשווית העוסקת בו בצורה הרחבה והעמוקה ביותר היא הסדרה '13 סיבות' שעלתה לשידור בשירות נטפליקס בשנת 2017.

המחקר בתחום הבריונות הוא נרחב יחסית והוא נתפס כרב חשיבות במחקר והשיח המקצועי בתחומי החינוך, הפסיכולוגיה, התקשורת ותחומים נוספים (Coyne et al, 2006; Kauppi & Porhola, 2012; Connolly et al, 2013; Smith & Monks, 2013; Matthiesen & Einarsen, 2015; Petranovich et al, 2016; Rosewarne, 2017). בקצרה, בריונות היא פעולה תוקפנית, שמתרחשת כשמתקיים חוסר איזון של כח בין הקורבן לבריון, ומתמשכת. מקובל גם לקטלג בריונות לארבעה סוגים: מילולית- פיזית, מינית, חברתית ועקיפה. בריונות מושפעת ממשתנים רבים כגון גיל, סביבה ומגדר. סוגיה בולטת נוספת בספרות היא ההבחנה בין קורבן לתוקף, כאשר במקרים רבים קורבנות מגיבים למעשי הבריונות בתוקפנות משלהם.

לצד זאת מתקיים זה תקופה שיח ציבורי סביב הבריונות בקרב בני נוער, אשר כולל התייחסות לייצוגים הטלוויזיוניים של הבריונות. בניגוד לעניין המחקרי בתופעה עצמה, בכל הנוגע לאופן בו תופעה זו מיוצגת בתקשורת נמצאו מספר מועט ביותר של מחקרים. מספר המחקרים מועט, והמחקרים הקיימים עוסקים כל אחד מהם בחקר מקרים מסויימים: החל מתוכניות נוער קנדיות, ועד הסדרה Glee שהעיסוק שלה בתופעה היווה תקדים לעצם העיסוק בבריונות בצורה כנה וריאליסטית בתכנית המיועדת לנוער (Martins & Wilson, 2012; Pacey & Flynn, 2012; Stavrinides et al, 2013; Dillon, 2015; Walsh, 2015; Rosewarne, 2017). ניתן לומר שעל אף ללא ספק המדיה מלאה בתיאורים וייצוגים של אלימות, בריונות לא מקבלת מקום נרחב. כאשר היא כן מיוצגת, ההתמקדות היא בבריונות על רקע התנהגות מינית חריגה או נטייה מינית שונה.

כעבודה בתחום התקשורת, עבודה זו עושה שימוש במודל של פיסק (Fiske, 1987) כבסיס לניתוח שיבוצע בעבודה זו. על פי המודל, הפרשנות של טקסט תקשורתי היא אישית ומשתנה בין אנשים. ההבדלים נובעים מהבדלים אישיים, תרבותיים, תקופות זמן שונות ועוד. בקבלת המודל של פיסק ניתן לראות שיש טעם והצדקה לביצוע מחקרים חוזרים על אותו טקסט תקשורתי בתקופות שונות ומפרספקטיבות שונות. במקרה הנוכחי של ניתוח הסדרה '13 סיבות', ההצדקה אף עולה. לא נמצא מחקר שהשתמש בסדרה זו כנושא המחקר, ועל כל פנים כחוקרת ישראלית בשנת 2019 יש מקום להניח שהפרספקטיבה שתעלה בעבודה תהיה שונה מאשר חוקרים אחרים שבחנו סדרות שונות.

פרק 2: סקירת ספרות

2.1 בריונות

ההגדרה הרחבה ביותר של אלימות היא שימוש בכח על מנת לפגוע או להתעלל באחר, ואילו פשע הוא ביצוע כל פעולה הנוגדת את החוק (Flannery, 2016). ישנם סוגים רבים של אלימות ושל תוקפים המשתמשים באלימות; ישנה אלימות פיזית ומילולית, בריונות גלויה וסמויה, פאסיבית ואקטיבית, אלימות נגד נשים, נגד אנשים בעלי נטיות מיניות שונות, צבע אור או דעות שהתוקפים אינם מסכימים אליהם, והתקפים יכולים להיות צעירים, מבוגרים או ילדים, מכל המגדרים ורקע אתני. על כן אין זה מפתיע שישנן הגדרות מגוונות למושג אלימות, שיטות מחקר ומדידה וכן שיטות לתיעוד מקרי אלימות.

הבריונות שהינה חלק מהאלימות, לרוב אינה נוגדת את החוק, אך הגדרתה חופפת להגדרה של האלימות וכן לאופי בעל הסוגים הרבים. מילון האנגלית המקיף (Encarta World English Dictionary) מגדיר את הבריון כאדם אגרסיבי אשר מאיים על חלשים ממנו או מתעלל בהם. בתוך ספרות המחקר הבריונות מוגדרת באמצעות מספר מאפיינים. הבריונות היא – פעולה תוקפנית, שמתרחשת כשמתקיים חוסר איזון של כח בין הקורבן לבריון, בעלת מאפייני חזרתיות, ועשויה להיות פיזית, מילולית או בלתי-ישירה. על כן, בריונות נתפסת כתת-קטגוריה של התנהגות תוקפנית, אך בעלת אופי אכזרי במיוחד, היות וזו התנהגות שיטתית המכוונת כלפי קורבן ספציפי, שמתקשה להגן על עצמו ביעילות. המתקפות הינן לרוב ללא פרובוקציה ומכוונות לפגיעה ישירה. הקורבנות הם לעיתים צעירים יותר מהבריון, חלשים יותר פיזית או חסרי ביטחון עצמי. הבריונים משיגים באמצעות התנהגותם סיפוק פסיכולוגי, עליה או קיבוע של סטטוס חברתי ולעיתים אף רווח כלכלי כשהם משיגים באמצעות הבריונות כסף וחפצים (Smith & Monks, 2013).

בחקר המאפיינים של הבריונים וקורבנות הבריונות, נמצא קשר בין ביטחון עצמי גבוה לתוקפנות, ואילו חוסר ביטחון קשור בתגובות של דיכאון והסתגרות פנימית. נראה כי אנשים בעלי ביטחון עצמי נמוך נוהגים בתוקפנות לעיתים נדירות, בשל החשש שיפסידו בעימות. לעומת זאת אנשים בעלי ביטחון עצמי גבוה, הנתפס לרוב כדבר חיובי לעיתים שוגים בהערכה עצמית גבוהה יותר על המידה, ואף יהירות, אשר עשויים להוביל להתנהגות תוקפנית, במיוחד במצב בו הם חשים כי ישנו ערעור על תפיסת ההערכה העצמית שלהם, דוגמת ביקורת שלילית על מראה, התנהגות או יכולות. לצד קשר זה, נמצא קשר בין התנהגות תוקפנית או עוינת, להיעדר במיומנויות חברתיות. לדוגמא ממצאי מחקרים העלו כי עברייני מין לרוב הפגינו קשיים ביצירה ושמירה על קשרים קרובים, וכן הפגינו התנהגות עוינת וחוסר יכולת הזדהות, במיוחד כלפי נשים. יכולות חברתיות כוללות את היכולת לזהות, להבין ולהגיב לרגשות של הזולת. כאשר יכולות אלו פגומות או לא קיימות, ישנו קשר ישיר להתנהגויות משפילות ופוגעניות כלפי אחרים (Matthiesen & Einarsen, 2015). בנוסף, בקרב קורבנות הבריונות, נמצא כי קיים קשר בין תלונות פסיכוסומטיות, מחשבות דיכאוניות, התנהגות כפייתית, פרנויה ומחשבות טורדניות, לסיכויים להיות קורבן לבריונות.

בריונות מוגדרת כתת-קבוצה של התנהגות תוקפנית, והמחקר העוסק בה מתייחס לרוב לתלמידי בית-ספר, אם כי הבריונות מלווה את האדם במגוון שלבי החיים, מהילדות, דרך ההתבגרות ועד לבגרות, ולא בהכרח מסתיימת בבית-ספר. כך למשל נמצא במחקרים שהחלו מסוף שנות ה-90 בריונות מופגנת לא רק בבתי-ספר אלא גם במקומות עבודה. לדוגמא מחקרים נרחבים במדינות